

Posudek oponenta**disertační práce Jany Vacíkové****Člověk z pohledu přírodních věd a křesťanské teologie**

Studijní obor: Teorie a dějiny vědy a techniky

Četba předkládané práce je zčásti radostí, protože je psána kultivovaně a velice srozumitelně; zčásti poučením, neboť obsahuje množství zajímavých referátů; zčásti je ovšem také provázena nenaplněným očekáváním, když některé referáty obsahují spíše názory významných lidí než nauky, které by významně osvětlovaly téma. Hodnocení práce na dané téma může také silně záviset na osobních názorech, a to nejen náboženských, ale i filosofických. Navíc sklenuje řadu nejen různých oborů, ale bytostně různých oblastí poznávání: oblast řady různých přírodních věd (především, avšak zdaleka ne jen evoluční biologie, fyzické paleoantropologie, etologie) a oblast křesťanské teologie, implicitně také oblast filosofie a oblast humanitních věd. Kromě toho nejsem znalý zvyků pracoviště, na kterém práce vznikla. Největším problémem pro mne jako oponenta však představuje poněkud jiný obor, Teorie a dějiny vědy a techniky, nikoli tedy striktně dějiny filosofie, religionistika nebo metodologie vědy. Pomáhám si tím, že posudek rozdělují do těchto částí:

A. Stručný posudek (str. 2)

Obsah a charakter práce (str. 2)

Literatura a problémy citací (str. 3)

Celkové hodnocení (str. 3)

B. Soukromý dovětek (str. 5)

C. Poznámky k jednotlivým místům textu, kritické i pochvalné (str. 6)

Omlouvám se za strohost následujících odstavců, neboť ta je v tomto případě mou povinností – a konec snad vše napraví.

A. Stručný posudek

Autorka si vytkla velice obtížný cíl, zmapovat vztahy mezi přírodovědnými a teologickými pohledy na člověka. Samozřejmě vyvstane problematika evoluce, neboť tam by při určitých krajních východištích mohlo dojít ke známým konfliktům, do zorného pole se však dostávají i další otázky, související s postavením člověka v přírodě a s pochopením lidských specifik.

Obsah a charakter práce

Studie má očekávané členění. Po (1) *Úvodu do problematiky* následuje (2) *Člověk z pohledu přírodních věd* a (3) *Člověk z pohledu křesťanské teologie*. Následuje jejich (4) *Vztah* a (5) *Závěrečné shrnutí*.

(1) Úvod patří ke slabším částem práce. Občas referuje spíše určitá klíše, v jednom případě dokonce zavádějícím způsobem, viz poznámka ke straně 10 v části C.

Chybí mi ~~z~~řetelnější pojmenování a rozčlenění problémů. Čekal bych třeba výklad různých metodických předpokladů dále traktovaných oblastí poznávání, něco o problému teleologie (finality) atd. Přesto nakonec úvod vyzní přijatelně.

(2) Referáty o přírodovědném hledisku na člověka postupně získávají na úrovni. Mnoho místa je věnováno šimpanzům, což je dobře zdůvodněné jejich velice blízkou příbuzností s námi, i když není třeba zastírat ani autorčinu lásku a obdiv k nim. Bravurně jsou představeny články 2.3.1. *Sebepoznání*, 2.3.2. *Další zajímavosti*, 2.4. *Řeč a jazyk*, 2.5. *Systematika a genetika*. Celkově je přírodovědné hledisko pojednáno adekvátně, ba profesionálně. Přesto si autorka nechala ujít to, co je v mých očích velikou předností Darwinova konceptu, totiž význam individuálního dění v přírodě, nevypočitatelnost evoluce.

(3) Referáty o teologickém pohledu jsou kupodivu slabší, občas upadají na pouze esejistickou rovinu. Nepřímé referáty o křesťanské teologii konce antiky jsou zajímavé, ale postrádají pramenné založení, viz pozn. ke str. 72 a 73 v části C. Plně na místě je výklad nauky Pierra Teilharda de Chardin a jemu myšlenkově blízkých autorů. Chybí mi ovšem jasné rozlišení mezi jeho konceptem ortogeneze a vědeckým konceptem evoluce bez teleologie. Pak autorka přechází spíše k tomistickým pozicím, což sice dobře ladí s většinou katolické církve, hůře už s Teilhardem a ještě hůře s darwinismem. Když už tomismus, tak mi chybí rozlišení mezi

„přirozenou teologií“ (*theologia naturalis* v Tomášově smyslu, nikoli v pozdějším deistickém), tedy součástí filosofie (např. „první příčina“) a „posvátnou vědou“ (*scientia sacra*), tedy vlastní specificky křesťanskou teologií, biblickou, liturgickou či dogmatickou. Viz také pozn. ke str. 87 v části C.

(4) Vztah obou předcházejících částí je často vykládán prostřednictvím pásem mnohdy zajímavých referátů, co kdo významný o tom řekl, viz např. pozn. ke str. 102 až 106 v části C. Část referátů je ovšem věcná a dobře udělaná (např. Portmann), navíc se autorka dopracovává i k podstatnějším závěrům, např. na str. 106:

„Dosud zmíněné odlišující znaky (člověka) nejsou vlastně výlučně lidskými znaky, typická je pouze jejich míra.“ To je zásadní a mělo by to být víc zdůrazněné jako osa předchozích kapitol.

(5) Závěrečné shrnutí by mělo být samostatnou prací autorky na téma specifik člověka. Text je ovšem velice stručný, takže vyznívá až zbytečně skromně. Autorka by mohla nápadněji nabízet základním specifikum své práce, totiž že „Základním principem člověka je jeho svoboda, láskyplnost a zodpovědnost a ne(jen) inteligence.“ (str. 128, poslední věta) Právě tato skromnost a snaha o nekonfliktnost ovšem autorku ukazuje jako poctivou a hledající, ba také ospravedlňuje řadu výše zmíněných nedostatků.

Literatura a problémy citací

Použitá literatura je rozsáhlá a z valné části relevantní. Část odkazů na prameny ovšem působí spíše amatérsky nebo jako v populárním textu, když se místo konkrétní lokalizace pramene nebo lépe také citátu, pokud možno v originále, dovídáme triviální údaje o autorovi, které snad každý zná – a kdyby ne, tak si je kdekoli snadno najde.


Autorku ctí, že pracuje také s internetovými zdroji, byť se jí to v jednom případě trochu vymstilo, viz pozn. ke str. 36, odst. 2 v části C.

Celkové hodnocení

Výše zmíněné nedostatky neohrožují celkový dojem, totiž že autorka dokázala představit velice obtížné téma. Otázka nového (původního) vědeckého přínosu práce zde znamená spíše samo toto celkem úspěšně naplněné odhodlání, neboť o nějakém „originálním řešení“ zde

z povahy věci nemůže být řeč. **Práci proto doporučuji k obhajobě, ba také doporučuji, aby byla kladně hodnocena.** Pro případnou publikaci doporučuji napravit věcné nedostatky uvedené v části C, zatímco názorové problémy v částech B a C jsou věcí tu akademické diskuse, tu věcí soukromou.

V Praze dne 30. prosince 2012.



Zdeněk Kratochvíl

Katedra filosofie a dějin přírodních věd

Přírodovědecké fakulty UK

Viničná 7, Praha 2

zde@fysis.cz

www.fysis.cz